

blank/inheems, Christen/Mohammedaan, welvarend/arm, mag men het een opmerkelijk feit noemen dat het in de periode tussen de twee Wereldoorlogen op Java, afgezien van de communistische opstand eind '26, niet tot grote ordeverstoringen kwam en dat men in de Buitengewesten slechts de communistische opstand, begin '27, op West-Sumatra als een grote ordeverstoring mag kwalificeren. Atjeh bleef, wij merkten het reeds eerder op, roerig en plaatselijk kwam het ook wel eens tot onrust elders, maar wanneer men de positie van het Nederlands gezag vergeleek bijvoorbeeld met die van het Britse in Brits-Indië waar het onder leiding van de *Congress*-partij telkens weer kwam tot massale anti-Britse demonstraties, dan mocht men Nederlands-Indië karakteriseren als een naar verhouding uitgesproken rustig gebied.

Hoe die rust te verklaren? Wat waren de factoren die bewerkstelligden dat de drie genoemde, met elkaar samenvallende en dus potentieel elkaar versterkende tegenstellingen het Nederlands gezag niet duidelijk aan het wankelen brachten?

Eén factor was dat de inheemse samenleving in Nederlands-Indië veel minder ver ontwikkeld was dan, bijvoorbeeld, die in Brits-Indië; in Brits-Indië had zich al een sterke inheemse bourgeoisie gevormd die zich met kracht tegen de leidende rol van Groot-Brittannië verzette – in Nederlands-Indië was nauwelijks sprake van een inheemse bourgeoisie. Een tweede factor was dat het Nederlands gouvernement in Nederlands-Indië een breder fundament had dan het Britse in Brits-Indië: in Nederlands-Indië behoorden de personen van gemengde afkomst tot de Europese bevolking, in Brits-Indië niet. Een derde factor was dat wat zich in Nederlands-Indië aan nationalistische groeperingen manifesteerde, door de effectief werkende Politieke Inlichtingendienst nauwlettend werd geobserveerd en dat het gouvernement, telkens wanneer dit nodig werd geacht, tot een scherpe bestrijding van de nationalistenvorging. Een vierde factor tenslotte was, dat enerzijds het gouvernement de steun genoot van het inheems bestuur hetwelk in de inheemse samenleving een hogelijk bevoorrechte positie innam, en dat er anderzijds in vrijwel geheel Indië maar vooral op het volkrijkste eiland Java sprake was van een traditionele gebondenheid van de massa der bevolking, vooral van de *dessa*-bewoners, aan de boven haar geplaatste inheemse autoriteiten: zij, de vorsten en aristocraten, waren in de Hindoese tijd, d.w.z. meer dan duizend jaar lang, als wezens gezien van hoger orde – de gehoorzaamheid aan hen, beschouwd als een vorm van zich schikken in de kosmische orde, was al vóór de komst der Nederlanders een wezenlijk element geweest in de psyche vooral van de Javanen. Die gehoorzaam-